

ressò mont-roigenc

EL “JOC DE PILOTA” A MONT-ROIG

Martí Rom

www.martirom.cat

01-07-2024

En el “Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona” del 24 de juny de 1870 hi ha la crònica de diverses sessions de l’Ajuntament de Mont-roig. En la del 20 d’abril s’hi diu: “El ciudadano José Rom Vidiella venía edificando en la travesía que hay de la calle Mayor al antes Juego de la pelota, terreno... del común de estos vecinos... *(es decideix que)* se abra una información testimonial sobre el particular, consultando el parecer de personas ancianas y probas de la población, contando en declaración lo que estos rindan, para en su vista acordar”.

En la sessió del 24 d’abril llegim: “Puesto de manifiesto el expediente instruido... con motivo de haber edificado... el ciudadano José Rom Vidiella, tapando la travesía que hay de la calle mayor al antes Juego de pelota, y examinando detenidamente: resultando de la información verificada ser la mencionada travesía una calle de la presente villa, y en consecuencia de utilidad pública como de tiempo inmemorial vienen así disfrutando sus vecinos, se acuerda por unanimidad: primero notificar al ciudadano José Rom, que dentro el preciso término de tercero día coloque las cosas en su estado primitivo o sea antes de la construcción; y segundo que de no obrar así el Ayuntamiento lo verificará gubernativamente y a sus expensas, previniéndole que en lo sucesivo cumpla mejor lo que parece le ha parecido ignorar”.

Consta que l’alcalde era Joan Martí i el secretari Francesc Gassó. Aquests eren respectivament: Joan Martí Aguiló que fou alcalde del poble del 1869 a 1871 i Francesc Gassó i Folch.

Fixeu-vos que per anomenar a la persona que havia edificat en un lloc públic diu: “el ciudadano José Rom Vidiella”. És un “ciudadano”, no un súbdit. Això succeeix en aquell peculiar context posterior a la “Gloriosa revolució de setembre” de 1868, de la caiguda de la monarquia d’Isabel II per l’acció del general Joan Prim i les forces liberals i republicanes. Uns vuit mesos després s’instauraria aquella monarquia efímera del rei Amadeu I (Amadeu de Savoia) que duraria del 2 de gener de 1871 a l’11 de febrer de 1873.

Aquesta notícia del 24 d’abril de 1870 és rellevant doncs explica que a Mont-roig hi havia hagut un terreny municipal on s’hi jugava a la pilota: “en la travesía que hay de la calle Mayor al antes Juego de la pelota”. La acotació que estava en una travessia del carrer Major ens resulta, a hores d’ara, inconcreta i un xic difícil de precisar on era exactament. El problema resideix en què el dit carrer Major al llarg del segle XIX i possiblement fins inicis del XX va tenir diverses prolongacions. Diu Ferran Jové Hortonedà que en el segle XIX el carrer Major “baixava fins a trobar el camí de Reus, al

barranc del Primer Pont...”¹. També sabem que l’actual tros de carrer Francesc Riba i Mestre que va de la cantonada amb el d’Agustí Sardà fins la plaça Miramar era carrer Major².

On era aquella travessia? Qui era aquell José Rom Vidiella? Era un dels primers membres, que vaig trobar, de la nissaga dels “Rom comerciants”³.

Josep Rom Vidiella (1803-1881) era fill de Joan Rom Bargalló i Rosa Vidiella. El seu pare surt citat en el llibre de Baptista Nogués Grifoll, dit “Melitino”: “L’any 1840, Joan Rom i Bargalló fabricava aiguardent...”⁴. El fill el trobem en un protocol del 1850 d’un notari de Reus⁵. També com a regidor de l’Ajuntament de Mont-roig el 1855⁶. En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” (BOPT), del 8 de juliol de 1875 es publica la llista de jutges municipals per al període 1875-1877, i hi consta per Mont-roig (del partit de Reus). En el BOPT, del 8 de novembre de 1877, hi ha la llista completa del cens electoral amb la relació dels deu primers contribuents. El quart és Josep Rom Vidiella 363,93 pessetes. En el BOPT, del 26 de desembre de 1881, he trobat la seva baixa electoral per defunció. Era una persona influent.

Posteriorment a aquell expedient de l’Ajuntament del 1870, el 1889, el seu fill Josep Rom Pujol (1850-1906) obtindrà el permís de “la Comissió Provincial... per les quals... podrà construir dues cases en terres que afronten amb la carretera provincial que passa per aquesta vila...”⁷. Deuen ser les de l’avinguda de Reus número 5. Curiosament a la façana hi posa “1887”.

Així doncs, cal aventurar-se a proposar una possible ubicació del terreny del joc de pilota. Suposo que aquell terreny a l’actual avinguda de Reus número 5 ja deuria ser propietat d’aquell Rom i hi hauria alguna edificació antiga. Dèiem que l’any 1840 el seu pare Joan Rom Bargalló fabricava aiguardent. Deuria ser en aquest indret.

¹ “Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedà (Ajuntament de Mont-roig de Camp, 1999), pàg. 309.

² En una “petita biografia feta per la seva família de Mont-roig” sobre el mont-roigenc Antoni Martí Bages², que fou alcalde de Reus del 27 d’agost de 1931 al 24 de novembre de 1932, deia que aquest havia nascut a Mont-roig el 1896, “a l’actual carrer de Francesc Riba i Mestre, més o menys, a la meitat del recorregut del mateix que va des l’avinguda de Reus a la plaça Miramar. He trobat, en el cens del 1894, que el seu pare Miquel Martí Roca consta en el carrer Major número 16. La numeració deuria començar avall del carrer i acabava a la plaça de l’església nova. El 1925 ja seria carrer Unió número 23. Aleshores la numeració del carrer major començava a la plaça Castellar (actual plaça Joan Miró).

³ “La nissaga dels Rom (6): Els Rom comerciants de Mont-roig” del llibre “Mont-roig. D’altres esberles d’un mosaic esbocinat” (Arola Editors, 2023), pàg. 339.

⁴ “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués Grifoll (Ganzell, 2017), pàg. 197.

⁵ “El protocol de 1850 del notari de Reus Francesc Sostres i Soler i del seu connotari Magí Sostres i Torra, naturals de Calaf”, volum II, edició a cura d’Isabel Companys i Farrerons. Publicat per la Fundació Noguera (2009), pàg. 700.

⁶ “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués Grifoll (Ganzell, 2017), a la pàg. 90.

⁷ “L’any 1889 a Mont-roig”, de Baptista Nogués Grifoll de la revista “**Ressò mont-roigenc**” núm. 29 (1989).

Durant la Segona Guerra Carlina, el 24 de setembre de 1847 hi ha un intent de segrest a Mont-roig. Ho relata el “Eco del Comercio”, de l’1 d’octubre. La notícia està datada el dia 25. “En la velada de ayer... los facciosos robaban y trataban de llevarse a don Juan Rom, comerciante y hacendado de esta, sin atender a que la casa atacada está en el extremo más distante del fuerte (*el “Fort”, l’actual església nova*)... el teniente don Salustiano Storch, al mando de 20 soldados... no dudó un momento en salir del fuerte, atacarles y perseguirles, salvando la vida y la fortuna de dicho Rom...”⁸.

Una possibilitat és que el terreny del joc de pilota deuria estar als darreres de l’actual casa, on posteriorment s’hi construí aquell fúmeral que encara existeix. Aleshores era un terreny de “utilidad pública como de tiempo inmemorial vienen así disfrutando sus vecinos...”. Però, en aquell 1870 ja no s’hi deuria jugar gaire, doncs, l’Ajuntament ha de fer una consulta entre “personas ancianas”.

Donant una volta més al tema, trobo curiós, si més no, que en aquell tros de l’avinguda de Reus, des del carrer de Francesc Riba i Mestre i fins al Primer Pont, a la part de l’esquerra (baixant des de la Font de la Sabatera) no hi hagi cap carrer, cap travessia que comuniqui amb els darreres de l’Església Vella. Crec que és l’únic carrer del poble que no té una travessia. Però, curiosament, si que n’hi ha una (encara que no duu enlloc) davant del número 7 de l’avinguda de Reus. És tan sols una coincidència que no n’hi hagi a l’altre costat?

Per altra banda, sabem per Ferran Jové Hortonedá, que el “Cementiri vell era a l’ala oriental de la plaça de Castelar o del Portal de l’Església o de Baix (ara de Joan Miró) i el lloc que ocupava, ara està edificat i una de les cases és a cal Guapo”⁹ (actual plaça de Joan Miró núm. 7). Com sabem aquells darreres de cal Rom de l’avinguda de Reus estan al costat de cal Guapo, que ja era un terreny públic.

Fins quan el cementiri vell va estar en aquesta ubicació? Baptista Nogués dit “Melitino” ens explica que el 20 de novembre de 1861 l’Ajuntament va subhastar la construcció de la paret exterior de l’indret on aniria el nou cementiri, el dit “Pati del Llobet”¹⁰.

Possiblement, quan l’Ajuntament obre aquell expedient, 1870, el cementiri vell feia uns anys que ja no hi era i el terreny del joc de pilota era un record de “personas ancianas”. Tot i la imposició de l’Ajuntament de no tapar la travessia al terreny del joc de pilota, amb el pas dels temps deuria desaparèixer.

Però, pel mateix preu hi ha una altra possibilitat que veurem que no està gaire allunyada de l’anterior. El company Josep Risueño, de Reus, algun cop enviava al Miquel Anguera i Brú, dit “Beatet”, informacions que trobava sobre Mont-roig en les seves recerques a arxius. Una d’elles correspon a una acta notarial del 25 de gener de 1883

⁸ “Mont-roig: En el segle XIX: un temps convuls” de Martí Rom (Arola Editors), pàg. 213

⁹ “Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedá (Ajuntament de Mont-roig de Camp, 1999), pàg. 201.

¹⁰ “Notícies històriques de Mont-roig del Camp” de Baptista Nogués Grifoll (Ganzell, 2017), pàg. 91.

(número 77) d'un préstec on s'esmenta "un trinquete o juego de pelota de cabida siete metros ocho centímetros de latitud y 15 metros seis décimas de longitud ocupando el todo 123 metros dos centímetros cuadrados (*uns 8 metres per 15 metres*), extramuros de Montroig y en un sitio conocido por Horta de Vall...". Un "trinquete" era un terreny pel joc de pilota contra una paret.

Aquesta "Horta d'Avall" és, segons Ferran Jové, "el sector que encara es coneix com l'hort de ca la Grau"¹¹. En un altre lloc esmenta "el corredor de ca la Grau" com el "que ara és retolat carrer de la Pobla d'en Taudell i que antigament se'n deia el corredor del Vidiella. L'hort és al costat nord-oriental del corredor del mateix nom; també l'anomenen del pagès i encara més modernament del Josep Ramon. Asseguren que era un hort molt gran i que s'ha anat dividint en petits hortets que formen part dels darreres de les cases de l'ala oriental de l'avinguda de Reus".¹² És a dir, estem parlant de les cases de la dreta baixant des de la Font de la Sabatera.

Anem a veure quines persones s'esmenten en aquella acta del 25 de gener de 1883 del notari Plácido Bassedes Saludes. "Pedro Vidiella Ferratges 49 años propietario de Montroig calle Mayor, 11 Recibe de Rosa Rom Pujol, 35 años viuda de José Sardá préstamo de 2.500 pesetas. Hipoteca casa calle Mayor, 9, antes número 4 de 3 pisos a la izquierda, linda con calle en proyecto". També aquell "trinquete" que deia que "linda por oriente con calle en proyecto por mediodía con tierra Pedro Vidiella Figueras, antes José Roig y Jordi y Juan Aleu, por poniente casa corral José Vidiella Ferratges".

Veiem que Ferran Jové deia que l'actual carrer de la Pobla d'en Taudell "antigament se'n deia el corredor del Vidiella". Deu referir-se a aquell Pedro Vidiella Ferratges.

Rosa Rom Pujol era filla de Josep Rom Vidiella i Maria Pujol Miralles i germana d'aquell Josep Rom Pujol¹³. Recordarem que el seu pare era el de l'expedient de l'Ajuntament de 1870.

En el cens de 1894 trobem a Pere Vidiella Ferratges al carrer Major núm. 9. En aquells censos encara no figuraven les dones. Però hi tenim a Josep Rom Pujol, germà de Rosa, en el núm. 6. Sembla que, aquesta, hipoteca una casa i un trinet de l'altre costat del carrer. De les cases de la dreta baixant des de la Font de la Sabatera.

Cal adonar-se'n que la numeració antiga anava a l'inrevés que l'actual: les cases de la dreta eren senars. Dèiem anteriorment, seguint Ferran Jové, que en el segle XIX el carrer Major "baixava fins a trobar el camí de Reus, al barranc del Primer Pont..."¹⁴. Doncs la numeració començava allà. En un proper text ho raonaré més exhaustivament. Sols una dada: En un comunicat, del 23 de setembre de 1888, enviat al governador de part de "El Porvenir Democràtic" ("Casino de Baix") s'hi diu "desde doce años acá esta

¹¹ "Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové Hortonedà (Ajuntament de Mont-roig de Camp, 1999), pàg. 141.

¹² "Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové Hortonedà (Ajuntament de Mont-roig de Camp, 1999), pàg. 278.

A aquest "el corredor de ca la Grau" Baptista Nogués l'anomena "camí de l'Horta d'Avall" en el llibre "Notícies històriques de Mont-roig del Camp" de Baptista Nogués (Ganzell, 2017), pàg. 72.

¹³ "La nissaga dels Rom (6): Els Rom comerciants de Mont-roig" del llibre "Mont-roig. D'altres esberles d'un mosaic esbocinat" (Arola Editors, 2023), pàg. 356.

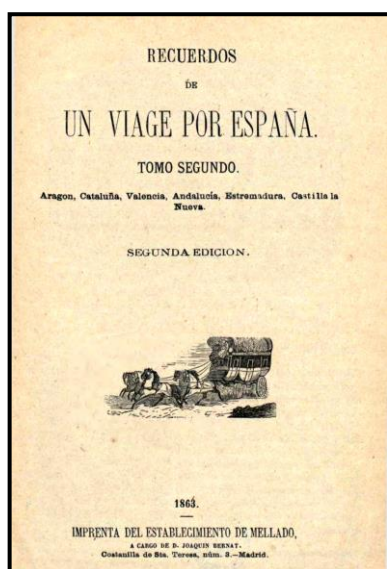
¹⁴ "Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové Hortonedà (Ajuntament de Mont-roig de Camp, 1999), pàg. 309.

sociedad está instalada en el primer piso del nº 61 de la calle Mayor de esta población...”. En aquest número 61, segons el cens del 1897 (i fins al del 1917) hi vivia Joaquim Martí Prous¹⁵, el meu besavi. Era “cal Panadero”, la casa que molts encara hem conegut.

Així doncs, potser aquell “joc de pilota” es trobés a l'altra banda del carrer, baixant a la dreta. El que queda clar és que sigui la primera o la segona possibilitat deuria estar al voltant d'aquell indret.

Gairebé una recerca policíaca partint d'escasses informacions.

EL JOC DE PILOTA

En el llibre “Recuerdos de un viaje (*sic*) por España” comentant coses remarcables de la ciutat de Tarragona afegeix: “En las costumbres de esta provincia encontramos poca diferencia de las otras dos del Principado que habíamos recorrido. Lo que más nos llamó la atención fue las danzas denominadas valencianas, en las que se forman pirámides o torres de hombres unos sobre otros en número de ocho, y que terminan con un niño de corta edad. El juego de pelota está muy en uso, y la caza de aves por medio de redes...”¹⁶.

“La definició del joc, des del segle XV fins a mitjan segle XX, es manté gairebé invariable, d'acord amb els reglaments i la tradició oral. Consisteix a llançar la pilota entre dues o més persones, o equips, entre aquests o a una paret, amb la mà o servits per l'auxili d'un guant, una pala o una raqueta. Si es llança de persona a persona, es diu joc llarg, i si és al trinquet o frontó, s'anomena ple... La seva implantació general a Catalunya entre els segles XV i XVIII, començarà a decaure en el XIX fins a desaparèixer...”¹⁷.

Pel que sembla a molts pobles es jugava al joc de pilota, per exemple hi ha referències també de Riudoms, en un terreny convenientment aplanat que calia refer després de cada partida. No era imprescindible jugar contra una paret, si aquest era el cas (principalment en ciutats com Reus, Valls...) s'anomenava “trinquet”.

Normalment la pilota era de goma, draps, pells, resina... Les feien els sabaters o els basters. Era un procés en el qual s'havia d'anar provant que botessin i tinguessin un rebot adequat.

¹⁵ Fou alcalde de Mont-roig del 1899 al 1901.

¹⁶ “Recuerdos de un viaje por España”. Tomo II (1863). Imprenta Francisco de Paula Mellado, pàg. 99. Citat en el text “Mont-roig: geografies, camins i viatgers (4)” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 467.

¹⁷ “El joc de pilota al Camp de Tarragona (s. XV-XX)” d'Eugeni Perea Simón. Del llibre “Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Reus. Homenatge a Ramon Amigó i Anglès”, 20 i 21 d'abril de 2012 (Institut d'Estudis Catalans, 2013).